

ВИКОРИСТАННЯ КЛАСИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ НА ЗМІШАНИХ ТА ПЕРЕВЕРНУТИХ ЗАНЯТТЯХ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті проаналізовано взаємозв'язок між класичними технологіями кооперативного навчання і такими інноваційними технологіями проведення занять, як технологія перевернутого навчання, технологія змішаного навчання. Виділено технологію кооперативного командного викладання. Окреслено особливості взаємозв'язку зазначених технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів. Запропоновано зразки відповідних завдань із використанням даних технологій при викладанні фахових дисциплін.

Ключові слова: технології кооперативного навчання, перевернуте навчання, змішане навчання, кооперативне командне викладання, вчитель-філолог, фахова підготовка.

Актуальність теми дослідження. Швидкий розвиток науки і техніки впливає на всі сфери людських взаємостосунків. Учні, які ходять до школи сьогодні, мають таку кількість знань та умінь, про які й гадки не мали учні двадцять чи, навіть, десять років тому. Відповідно змінюються і вимоги ринку праці до майбутніх випускників шкіл та вишів. Від них вимагається уміння співпрацювати, уміння критично мислити, знаходити творчі шляхи вирішення проблем, бути впевненим користувачем комп'ютера та ін. Дані уміння було виокремлено в так звані "уміння XXI століття", тобто уміння, які повинні мати сучасні випускники для успішного працевлаштування в умовах глобалізації. У даному дослідженні звертається увага на використання класичних технологій кооперативного навчання та їх взаємозв'язку з технологіями перевернутого навчання, змішаного навчання та кооперативного командного викладання. Дані технології все більше використовуються в світовій практиці і все частіше мають місце в українському освітньому просторі. Використання даних технологій передбачає переорієнтацію навчального процесу на особистість того, хто навчається, та має значний потенціал у формуванні умінь XXI століття у майбутніх вчителів-філологів у процесі фахової підготовки. Залучення майбутніх фахівців до процесу співробітництва в режимі вище окреслених технологій поглибить розуміння кооперативного навчання та його суті й сприятиме формуванню готовності до його реалізації в майбутній професійній діяльності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідженням і розробкою класичних технологій кооперативного навчання (ТКН) займалися Е. Аронсон (E. Aronson), Ш. Шапан (Sh. Sharan), А. Комбс (A. Combs), Р. Барт (R. Bart), Р. Джонсон (R. Johnson), Д. Джонсон (D. Johnson), Р. Славін (R. Slavin), С. Кейган (S. Kagan) та багато інших. Провідною ідеєю класичних ТКН є структурована вчителем співпраця тих, хто навчається з метою опанування навчального матеріалу та розвитку соціальних умінь. Стрімке поширення комп'ютерних та інформаційних технологій уможливило використання комп'ютерів, смартфонів та інших мобільних приладів із метою організації співпраці в мережі Інтернет. З 90-х років у США почали використовувати комп'ютери для так званого комп'ютерно-опосередкованого співробітництва в "гібридних" (від англ. "hybrid") чи "змішаних" (від англ. "blended") [1; 2] заняттях, коли частина матеріалу вивчається в класичних ТКН у режимі обличчя-до-обличчя, а частина опрацьовується в міні групах чи парах з використанням комп'ютеру (наприклад, один учень диктує матеріал, інший друкує, третій виправляє помилки тощо) в межах одного заняття. Аналіз використання "змішаних" технологій можна знайти в роботах С. Аллен (S. Allen), С. Грехам (C. Graham), М. Мартін (M. Martyn), Дж. Реай (J. Reay) та ін. Разом із тим, застосування інформаційно-комп'ютерних технологій та класичних ТКН дає багато можливостей при організації технологій "перевернутого навчання" (від англ. "flipped learning") [3], дослідженням якого займаються Д. Беррет (D. Berrett), К. Фултон (K. Fulton), Л. Джонсон (L. Johnson), Дж. Реннер (J. Renner) та ін. При перевернутому навчанні домашнє завдання опрацьовується вдома в режимі он-лайн, а обговорення і опрацювання відбувається на занятті в процесі безпосередньої взаємодії обличчя-до-обличчя. Кооперативне командне викладання (від англ. "cooperative team teaching") уможливило використання класичних технологій при спільному викладанні навчального матеріалу разом із колегою. Розробкою теорії кооперативного командного викладання займалися Р. Андерсон (R. Anderson), М. Коувен (M. Cowen), Е. Макденіелз (E. McDeniels) та ін.

Мета. Окреслити можливості використання класичних технологій кооперативного навчання у взаємозв'язку з сучасними технологіями змішаного кооперативного навчання, перевернутого навчання та кооперативного командного викладання.

Основна частина. Опису особливостей технологій кооперативного навчання присвячена значна кількість наукових публікацій. У даному дослідженні під класичними технологіями кооперативного навчання (ТКН) розуміються наступні технології: "Навчання разом та поодиноч", "Ажурна пилка", "Навчання в малій групі-команді" ("Навчання в командах із розподіленими досягненнями", "Команди-Ігри-Турніри", "Ажурна пилка – 2", "Інтегроване кооперативне навчання читанню і письму"), "Групове дослідження", "Конструктивна полеміка", "Кооперативні структури". Особливою відмінністю зазначених технологій є можливість їх використання як в змішаному, так і в перевернутому навчанні, та підвищення інтерактивності в процесі кооперативного командного викладання.

Змішане навчання вимагає використання класичних ТКН на занятті та, відповідно, елементів кооперативного навчання в процесі організації он-лайн співробітництва. На сьогодні існує значна кількість он-лайн ресурсів для структурування навчального співробітництва. Співпраця в он-лайн режимі може відбуватися синхронно, чи асинхронно [1: 427–440]. Так, наприклад, використання програми Skype™ уможливорює організацію синхронного спілкування і вирішення поставленого викладачем завдання. На змішаному занятті використання он-лайн ресурсу Padlet дає можливість створити он-лайн дошку, на якій студенти можуть публікувати завдання, які виконують кооперативні групи на занятті. Он-лайн мережа Yammer дозволяє створити закриту он-лайн групу, де студенти можуть виконувати завдання асинхронно, тобто тоді, коли кожному з них буде зручно поза межами класної кімнати, при цьому вчитель може контролювати роботу групи і чітко бачити, хто виконує завдання, а хто ні. Сьогодні більшість студентів мають доступ до соціальних мереж (ВКонтакте, Facebook, Twitter, Instagram, Google+, LinkedIn та ін.) і цього не можна не брати до уваги. Проте безцільне читання оновлень, коментарів та вподобання світлин не є продуктивним проведенням часу он-лайн. Поступове залучення студентів до виконання завдань у кооперативних он-лайн групах на цікавих он-лайн ресурсах розвиває в них не лише уміння співпрацювати, але й комп'ютерну грамотність та самодисципліну, сприяє продуктивному навчанню на відміну від безцільного "просиджування" в мережі Інтернет, а також надає навчанню зв'язку з реальним життям. Саме тому майбутніх студентів потрібно озброїти знаннями про етапи організації роботи в кооперативному он-лайн режимі, про он-лайн ресурси, які розроблено саме в освітніх цілях шляхом їх активного залучення до роботи в режимі змішаного кооперативного навчання.

Особливістю технологій перевернутого навчання виступає заміна місцями лекції і практичного заняття. Провідною метою такої заміни є збільшення часу на обговорення питань на занятті та залучення якнайбільшої кількості студентів до навчання в кооперативних групах. Так, замість проведення лекції в класі, текстовий матеріал лекції дається на самостійне опрацювання вдома шляхом перегляду лекцій в режимі он-лайн, читанням, слуханням аудіо запису лекції. Після домашнього опрацювання матеріалу студенти обговорюють опрацьований матеріал у класі в кооперативному режимі, в режимі тієї чи іншої обраної викладачем класичної ТКН. Тобто, перевернуте навчання відображає динамічне поєднання індивідуального та кооперативного навчання в доволі інноваційному режимі. Зрозуміло, що використання даної технології вимагає зміни підходу до викладання взагалі і, що більшість викладачів зададуть запитання: "Яким чином підготувати он-лайн варіант теоретичної частини програмного матеріалу?" В мережі Інтернет існує достатня кількість безкоштовних он-лайн ресурсів, які можуть використовувати викладачі в навчальному процесі як, наприклад, веб-сайт Академія Хана ("Khan's Academy") чи Тед-ед ("Ted-ed"). Крім того, студентам можна задавати текстові завдання для прочитання та виділення основної інформації, записувати власні лекції в режимі подкастів (від англ. "podcast") тощо.

Технологія кооперативного командного викладання [5] передбачає ведення заняття двома чи трьома викладачами, які співпрацюють на занятті і можуть ефективніше контролювати роботу в групах, допомогти студентам краще опанувати матеріал (особливо ефективно при багаточисленних академічних групах). Особливістю кооперативного викладання є уміння складати спільні плани занять, чітко розподіляти етапи відповідальності за викладання того чи іншого матеріалу, підтримка ритму викладання матеріалу на занятті. Даний вид викладання є найскладнішим і вимагає сформованих умінь викладання дисциплін філологічного спрямування, а також знання класичних кооперативних технологій та особливостей їх організації. Студентам найдоцільніше спробувати такий режим роботи на методичних майстернях після проходження навчально-педагогічної практики в школі.

Варто підкреслити, що класичні технології кооперативного навчання можуть використовуватися при організації роботи в технологіях змішаного навчання, перевернутого навчання та кооперативного викладання. Проілюструємо взаємозв'язок визначених технологій у вигляді схеми (Рис.1).

Наведемо декілька прикладів використання класичних ТКН, змішаного та перевернутого навчання в процесі фахової підготовки майбутніх учителів-філологів. Виділимо, чи використовується класична технологія кооперативного навчання як мета чи як засіб навчання; зазначимо уміння XXI століття [6], які формуються у майбутніх фахівців у результаті діяльності в режимі даної технології; окреслимо, в межах якої теми використовується дана технологія; коротко опишемо можливості використання технології в режимі змішаного кооперативного навчання.

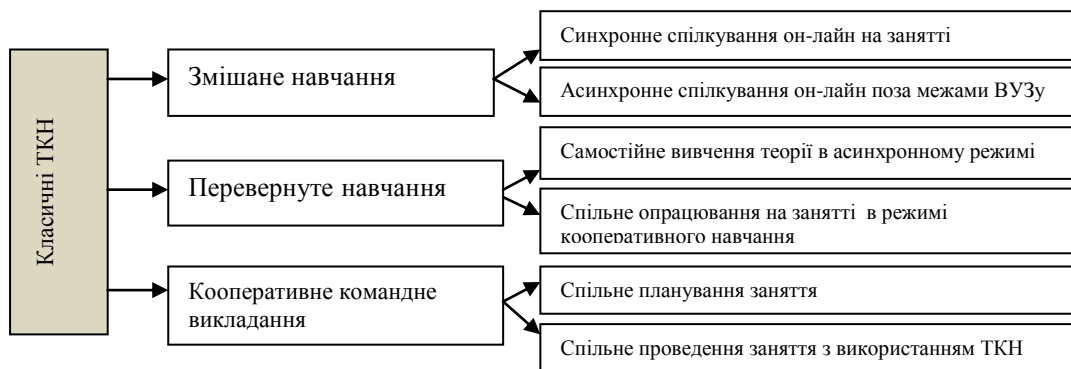

Рис. 1. Взаємозв'язок класичних ТКН з інноваційними кооперативними технологіями

Завдання з використанням класичної ТКН "Команди-Ігри-Турніри":

- **ТКН як:** засіб викладання методики фахових дисциплін і мета навчання ТКН.
- **Уміння та навички XXI ст.:** пристосування (адаптація) до різних ролей та рівнів відповідальності; гнучкість та готовність до застосування необхідних компромісів з метою здійснення спільного завдання.
- **Тема:** "Лексична компетентність учнів основної школи".
- **Зв'язок з професійною діяльністю:** вивчення методично-важливої теми шляхом занурення в одну з ТКН; вивчення шляхів поділу на групи та оцінювання роботи групи.
- **Завдання:** опрацюйте матеріал по сучасним підходам до навчання лексики в ЗНЗ та проаналізуйте плюси і мінуси діяльності в режимі запропонованої ТКН.
- **Хід виконання:** В процесі опанування даною технологією майбутніх учителів-філологів необхідно навчити структурувати матеріал із метою використання його в турнірах. Проте основним умінням, яке необхідне вчителю для роботи в режимі цієї технології є вміння поділити учнів спочатку на команди з різним рівнем досягнень, а після цього диференційовано розподілити учасників цих команд за турнірними групами. Саме тому цей етап пропонується для опрацювання на практичному занятті з методики викладання іноземних мов при вивченні теми "Лексична компетентність учнів основної школи та шляхи її формування". Робота організовується в три етапи – 1) презентація матеріалу з первинним опрацюванням в командах; 2) тренування матеріалу в режимі гри; 3) проведення турніру. В процесі роботи майбутні вчителі навчаються розробляти картки з лексичних тем, які вивчаються в основній школі, працюють у двох різних командах і самостійно оцінюють свої досягнення. Етап проведення турніру надає кожному зможу перевірити, наскільки ефективно було опрацьовано матеріал. На етапі самооцінки майбутні вчителі беруть участь у підготовленому викладачем опитуванні, яке має на меті виявити рівень засвоєння знань із методичної теми та дати оцінку якості командної роботи.
- **Можливості для змішаного кооперативного навчання.** Як продовження вивчення шляхів формування лексичної компетентності, студентам може бути запропоновано використати сайт Quizlet і розробити навчальні картки для навчання обраної ними лексики відповідно до обраного рівня знань.

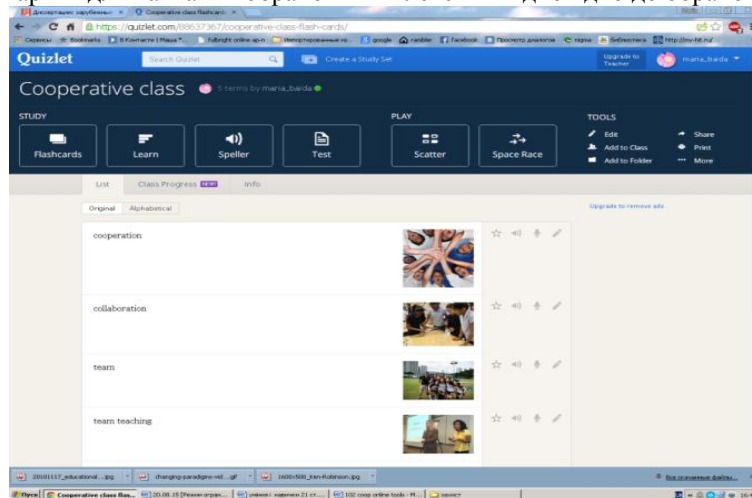

Рис.2 Зразок використання сайту Quizlet з метою створення навчальних карток

Завдання з використанням класичної ТКН "Конструктивна полеміка":

- **ТКН як:** засіб і мета навчання педагогіки.

➤ *Уміння та навички XXI ст.*: демонстрація можливості ефективно співпрацювати з різноманітними групами; прийняття відповідальності за результати спільної роботи; аналіз та синтез інформації з метою ефективного оперування нею.

➤ *Тема*: "Зміна в освітній парадигмі"

➤ *Зв'язок з професійною діяльністю*: ознайомлення з корисним для майбутньої діяльності освітнім ресурсом і розуміння "механіки" діяльності кооперативної групи.

➤ *Завдання*: перегляньте відео-презентацію Кена Робінсона "Зміна освітніх парадигм" [7] та окресліть шляхи розвитку української освіти.

➤ *Хід виконання*. Викладач пропонує студентам переглянути анімовану розповідь про необхідність зміни освітньої парадигми відповідно до вимог віку глобалізації. Разом зі студентами шляхом мозкового штурму виділяються основні положення презентації, а саме: невідповідність класно-урочної системи швидкому розвитку інформаційних технологій та глобалізаційних змін, стандартизація освіти, як джерело зниження якості освіти кожної окремо взятої особистості. Студенти працюють в групах, які відповідно діляться на пари. Пари обговорюють різні проблеми і повертаючись назад до групи переконують в правильності своїх висновків. Одна група пропонує новий підхід до сучасної освіти, без стандартизації освіти, звертаючи увагу на недоліки стандартизації оцінювання знань та посилюючись на теорію множинного інтелекту. Інша група обґрунтовує правильність стандартизації в освіті і знаходить якнайбільше плюсів посилюючись на історію педагогіки.

➤ *Можливості для змішаного кооперативного навчання*. Використовуючи зразок анімованої розповіді Кена Робінсона та працюючи в тих самих групах, студентам можна запропонувати розробити схему про стан та перспективи розвитку освіти в Україні на даному етапі. Продовженням проведеного дослідження може стати розробка інтерактивної презентації своєї теорії за допомогою он-лайн ресурсу Prezi.

Завдання для перевернутого заняття з використанням ТКН "Групове дослідження":

➤ *ТКН як*: засіб навчання методики викладання зарубіжної літератури.

➤ *Уміння та навички XXI ст.*: самостійність у вивченні матеріалу; прийняття відповідальності за результати спільної роботи в класі; аналіз та синтез інформації з метою ефективного оперування нею.

➤ *Тема*: "В. Шекспір у світовій літературі".

➤ *Зв'язок з професійною діяльністю*: ознайомлення з сучасними методами та технологіями у викладанні зарубіжної літератури, практичне застосування ТКН в процесі опанування професійно значущим матеріалом.

➤ *Завдання на лекційну частину заняття*: опрацюйте теоретичну інформацію вдома та підготуйте опорний конспект та питання для обговорення на занятті. *Завдання на практичну частину заняття*: використовуючи опрацьований вдома та на занятті матеріал підготуйте план-конспект для учнів 8-го класу ЗНЗ на тему "В.Шекспір – класик англійської літератури" на сайті Ted-ed.

➤ *Хід виконання та можливості для змішаного кооперативного навчання*. Студентам пропонується переглянути лекцію "Чи писав Шекспір свої п'єси сам?" на сайті Ted-ed. Даний сайт створений спеціально для використання в освітніх цілях і кожен може створити власний урок з використанням відео, та трьох категорій завдань: *Думай! Копай глибше! Обговорюй!* Сайт підходить для спільного обговорення переглянутого відео та детальнішого опрацювання теми. Категорія *Думай!* передбачає виконання тестових завдань на розуміння переглянутого матеріалу. Категорія *Копай глибше!* має на меті вирішення проблемного завдання, яке в нашому випадку, пов'язане з майбутньою діяльністю в школі. Категорія *Обговорюй!* залучає студентів до асинхронного діалогу. Відповідно на практичному занятті викладач має інформацію про перегляд і опрацювання відео по даним сайту та розподіляє студентів для роботи в режимі класичної ТКН "Групове дослідження" та окреслює проблемні завдання, які студенти опрацьовують у режимі даної ТКН.

Висновки. Отже, в статті описано особливості взаємозв'язку класичних технологій кооперативного навчання з технологіями змішаного і перевернутого навчання, а також з технологією кооперативного командного викладання. Використання класичних технологій кооперативного навчання на змішаних та перевернутих заняттях, а також в процесі кооперативного групового викладання має на меті оновити процес викладання філологічних дисциплін та покращити якість підготовки в педагогічних вузах, що, в свою чергу, вплине на якість професійної діяльності майбутніх випускників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ocker R. J. Asynchronous Computer-mediated Communication Versus Face-to-face Collaboration : Results on Student Learning, Quality and Satisfaction / R. J. Ocker, G. J. Yaverbaum // The Journal of Group Decision and Negotiation. – 1999. – Volume 8. – № 5. – P. 427 – 440.
2. Osguthorpe R. T. Blended learning environments : definitions and directions / R. T. Osguthorpe, C. Graham // The Quarterly Review of Distance Education. – 2003. – № 4 (3) – P. 227 – 233.
3. A review of flipped learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.flippedlearning.org/review>.

4. 7 things you should know about flipped classrooms [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI7081.pdf>.
5. Leavitt M. C. Team teaching: benefits and challenges [Електронний ресурс] / М. С. Leavitt // Speaking of teaching : Stanford University Newsletter. – 2006. – Vol. 16. (1). – P. 1 – 6. – Режим доступу : <http://web.stanford.edu/dept/CTL/Newsletter/teamteaching.pdf>.
6. Framework for 21st century learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.
7. Ted Ken Robinson Changing Education Paradigms [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/ken_robinson_changing_education_paradigms.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Ocker R. J. Asynchronous Computer-mediated Communication Versus Face-to-face Collaboration : Results on Student Learning, Quality and Satisfaction / R. J. Ocker, G. J. Yaverbaum // The Journal of Group Decision and Negotiation. – 1999. – Volume 8. – № 5. – P. 427 – 440.
2. Osguthorpe R. T. Blended learning environments : definitions and directions / R. T. Osguthorpe, C. Graham // The Quarterly Review of Distance Education. – 2003. – № 4 (3) – P. 227 – 233.
3. A review of flipped learning [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.flippedlearning.org/review>.
4. 7 things you should know about flipped classrooms [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ELI7081.pdf>.
5. Leavitt M. C. Team teaching: benefits and challenges [Elektronnyy resurs] / M. C. Leavitt // Speaking of teaching : Stanford University Newsletter. – 2006. – Vol. 16. (1). – p. 1 – 6. – Rezhym dostupu : <http://web.stanford.edu/dept/CTL/Newsletter/teamteaching.pdf>.
6. Framework for 21st century learning [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.
7. Ted Ken Robinson. Changing Education Paradigms [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : https://www.ted.com/talks/ken_robinson_changing_education_paradigms.

Байда М. В. Использование классических технологий кооперативного обучения на смешанных и перевернутых занятиях в процессе профессиональной подготовки учителей-филологов.

В статье проанализировано взаимосвязь между классическими технологиями кооперативного обучения и такими инновационными технологиями проведения занятий, как: технология перевернутого обучения, технология смешанного обучения. Выделено технологию кооперативного командного преподавания. Определены особенности взаимосвязи указанных технологий в процессе профессиональной подготовки будущих учителей-филологов. Предложены образцы соответствующих заданий с использованием данных технологий при преподавании дисциплин.

Ключевые слова: технологии кооперативного обучения, перевернутое обучение, смешанное обучение, кооперативное командное преподавание, учитель-филолог, профессиональная подготовка.

Baida M. V. Using Classic Cooperative Learning Techniques in Blended Learning and Flipped Learning Classes in the Process of Language Teachers' Professional Training.

The article analyzes the relationship between the classic cooperative learning techniques and such innovative techniques as blended learning and flipped learning. Cooperative team teaching technique is highlighted. The peculiarities of interrelation between these techniques within the professional language teachers training are identified. The usage of classic cooperative learning techniques in the process of structuring flipped, blended, and cooperative team teaching classes is identified as a useful tool in a student-oriented classroom. Examples of the relevant tasks with the usage of these techniques on the basis of professional disciplines are given (on the basis of methods of a foreign language teaching, methods of foreign literature teaching, and theory of education). The tasks focus not only on the structure but also on the possibilities of incorporating them into the process of future work in schools. The tasks also highlight the specific XXI century skills, which could be developed in the process of, task completion, and include examples of media resources which can be used within suggested mode of work.

Key words: cooperative learning techniques, flipped learning, blended learning, cooperative team teaching, language teacher, professional training.